

Käsikirjoituksen rakenne, tyyli ja kieliasu

Terrassa käytetään kustannustoimitusmenettelyä, jonka tavoitteena on saattaa kaikki julkaistavat kirjoitukset ilmaisultaan mahdollisimman sujuvaksi. Tämä palvelee maantieteellisen yleislehden monialaista lukijakuntaa ja pedagogisia tavoitteita. Samalla edistetään kotimaisten kielten asemaa vahvoina tieteen kielinä.

Kun mutkikkaita rakenteita kevennetään, teksti ryhdistyy, selkeytyy ja saa ilmaisuvoimaa. Lisäksi teksti lyhenee. Muutokset eivät ole yksioikoisia, vaan jokainen tapaus on harkittava erikseen. Tämä tiedosto sisältää ohjeita ja vinkkejä käsikirjoituksen viimeistelyyn.

Mitä valmiimpina käsikirjoitukset saapuvat toimitukseen, sitä nopeammin niiden käsittely etenee ja sitä paremmin arvioinnissa voidaan keskittyä olennaiseen.

Artikkelin rakenne

Terran artikkelin johdanto on tyypillisesti lyhyt ja ytimekäs: Mitä, miten ja miksi (ja *so what?*)? Tämän jälkeen edetään asiassa luvatus mukaisesti, tyypillisesti yleisesti erityiseen. Kuvailu tukee kriittistä analyysia ja tulkintaa, toteamuksista edetään selityksiin ja perusteluihin. Asioiden väliset yhteydet tuodaan selvästi esiin. Jutun otsikko, sisältö ja päätelmät vastaavat ja vahvistavat toisiaan. ”Ympyrä sulkeutuu” kirjoituksen päätelmissä, joiden ei tulisi olla vain aiemmin sanotun yhteenveto. Kuvat ja taulukot kytkeytyvät vahvasti tekstiin sitä tarpeettomasti toistamatta. Kuvat ja taulukot teksteineen laaditaan niin, että niiden asia aukenee lukijalle myös tekstiä lukematta.

Katso lisäohjeita käsikirjoituksen pituutta ja ulkoasua esittelevistä linkeistä sekä linkkiä ”Kuvat ja taulukot”.

Kokonaisuuden jäsentelyssä auttavat muun muassa seuraavat kysymykset:

- Vastaako otsikko sisältöä?
- Hahmottuuko jutun juoni heti alussa?
- Vastaako etenemisen järjestys luvattua?
- Ovatko asiat perustellusti oikeilla paikoillaan?
- Onko mukana kaikki tarpeellinen?
- Onko mukana ylimääräisiä rönsyjä?
- Liitetäänkö asiat selvästi toisiinsa?
- Eteneekö kuvailu perusteltuun analyysiin ja tulkintaan?
- Onko asiat perusteltu uskottavasti?
- Perustuvatko päätelmät jutun sisältöön?
- Onko käsikirjoitus *Terran* edellyttämässä asussa?

Selkokieliisyys ja pedagogia

Suomalaisen maantieteen johtavana kotimaankielisenä julkaisuna *Terraa* käytetään paljon alan opetuksessa ja nuorten kirjoittajien kouluttamisessa. Julkaistavien kirjoitusten tavoitteena on, että niiden sanoma aukenee muillekin kuin aihepiirin

asiantuntijoille. Tekstin tulee siis selittää itse käsitteensä maantieteellisen pohjakoulutuksen saaneelle lukijalle. Kaikkea ei tarvitse suomentaa, mutta tärkeät käsitteet on hyvä selittää ja asia kontekstualisoida. Tekstin luettavuus ja ymmärrettävyys paranevat, kun tarpeettoman vierasperäisen terminologian käyttöä vältetään. Monille tiedeslangin sanoille löytyy aivan täsmällinen ”selkokielisempi” vastine.

Kirjoittaminen kiemuraisesti ja vaikeasti ymmärrettävällä tavalla ei osoita oppineisuutta tai pätevyyttä. Pikemminkin se antaa vaikutelman kirjoittajan ajatuksen keskeneräisyydestä tai ylimielisyydestä. Asetu siis lukijan asemaan: Välittykö sanomasi? Onko asia helppo omaksua? Voisitko sanoa saman sujuvammin – tieteestä tinkimättä?

Tekstissä mainitut **tutkijat ja organisaatiot ”määritellään”** ja nimet kirjoitetaan auki ensimmäisen maininnan yhteydessä. Tämä auttaa lukijaa hahmottamaan asiaa. Toistuvasti mainituista organisaatioista voi tämän jälkeen käyttää suluisia kerrottua lyhennettä. Tutkijan sukunimi riittää ensimmäisen maininnan jälkeen.

Historiallisiin karttoihin perehtyneen kulttuurimaantieteilijä Katariina Kososen (2000) mukaan... → Kosonen (1999) väittää toisaalla, että...

Maailman kauppajärjestö (WTO) → Tämän jälkeen WTO:n edustaja ilmoitti...

Minä ja me

Terrassa suositaan reipasta minä-muodossa kirjoittamista (me, kun kirjoittajia on useampia). Tämä on toisinaan epämääräistä passiivista selkeämpi tapa osoittaa kirjoittajan omat valinnat ja ajatukset.

Jaoin vastaajat kahteen ryhmään.
Tuloksemme osoittavat, että...

Lisätietoa ja perusteluja saa kirjoituksesta Raento, P. (2003). Erottuvatko muiden ajatukset omistasi? *Terra* 115: 4, 278–282.

Vältä kuitenkin ”meittelyä” eli holhoavasti kollektiivisia me- ja -mme-muotoja (”Me suomalaiset olemme...”). Näin lukijaa ei sidota näkemyksiin, joihin hän ei kenties halua yhtyä.

Aikamuodot

Kiinnitä tarkkaa huomiota menneen ajan aikamuotojen johdonmukaisuuteen. Varsinkin historialliseen kerrontaan voi liittyä useita kerroksellisia aikamuotoja. Mennyttä toteavasti kuvattaessa sopii usein imperfekti paljon käytetyn perfektin asemesta:

Yhdistyksen toiminta alkoi 1990-luvulla.

Suorat lainaukset, ala- ja loppuviitteet

Harkitse suorien lainausten tarkoitusta ja määrää. Suorat lainaukset maustavat tekstiä, mutta ovat usein tarpeettomia. Vuolaasta sitaattien viljelystä saa helposti vaikutelman, että kirjoittaja piiloutuu auktoriteettien taakse.

Jos lainattava teksti tai käsite on muulla kuin kirjoituksen kielellä, se käänn(ät)etään huolellisesti. Kääntäminen ei tee tekstistä kirjoittajan omaa, eli lainausmerkit tarvitaan yhä. Viitteeseen merkitään julkaisuvuoden lisäksi myös sivu, jolta alkuperäinen teksti löytyy.

Terrassa ei käytetä ala- tai loppuviitteitä. Olennaisin asia nostetaan tekstiin ja kerrotaan lähdeviitein. Ylimääräiset poistetaan.

Vertaispalaute

Ennen käsikirjoituksen tarjoamista *Terraan* ja ennen lehden käyttämää asiantuntijoiden arviointikierrosta olisi hyvä pyytää palautetta omilta luottokollegoiltaan. Tämä auttaa karsimaan lastentauteja.

- Mitä lukija ei ymmärrä?
- Mikä jää epäselväksi?
- Onko rakenne johdonmukainen?
- Mitä voisi sanoa sujuvammin?
- Onko käsikirjoitus *Terran* edellyttämässä asussa?

Kevennä koukeroita

Tiedeslangi ja muotisanat

Monet muodikkaat ilmaukset ovat tarpeettomia täytesanoja tai niille on vakiintunut selkokielineen vastine. Usein englanninkielisestä tiedejargonista tai tiedotusvälineistä juontuvat muodit kuluvat nopeasti loppuun tai muuttuvat kapulakieleksi. Näistä syistä esimerkiksi seuraavien ilmaistujen käyttöä tulisi välttää:

- haastaa
- listata
- lähtökohtaisesti
- puhunta
- peräänkuuluttaa
- viitekehys

Käytätkö ”sosiaalista” merkityksessä ”yhteiskunnallinen”? Jos näin on, valitse jälkimmäinen sana.

Suosi maantieteen sanaston vakiintuneita suomenkielisiä vaihtoehtoja ja mieti sanan merkitystä. Vältä ”finglishiä”. Sujuvia vaihtoehtoja voi olla useita.

aspekti	→ kanta, näkökulma, ulottuvuus
deskriptiivinen	→ kuvaileva
disipliini	→ tieteenala
ei-lokaali	→ ylipaikallinen, muu kuin paikallinen
geograafinen	→ maantieteellinen
globaalitalous	→ maailmantalous
ideaali	→ ihanne
intellektuaali	→ älykkö
intressiryhmä	→ eturyhmä
konsepti	→ käsite
metodi	→ menetelmä
polito-ekonominen	→ poliittis-taloudellinen
positio	→ sijainti, asema, näkemys (yhteydestä riippuen)
regionaalinen	→ alueellinen
spesifi	→ erityinen
traditionaalinen	→ perinteinen, perinteikäs
vernakulaarinen	→ kansan(omainen)

Pura kankeita tai pitkiä ”nippuyhdysanoja”:

aikapaikkayhdistelmäteoria	→ ajan ja paikan yhdistävä teoria
kartografiakäsitys	→ käsitys kartografiasta

Sanojen toistaminen

Kirjoituksen avainsanat ja tieteenalalle ominaiset perussanat toistuvat usein tarpeettomasti. Karsi tarpeettomat, käytä pronomineja ja synonyymejä. *Terralle* tarjottavissa kirjoituksissa toistuvat usein tarpeettomasti esimerkiksi *ala, alue, tiede ja tutkimus*.

Substantiivitauti

Vältä olla-, tehdä-, tapahtua- ja suorittaa-rakenteita, joihin liittyy substantiivi. Useimpia vastaa sujuva verbi. Esimerkiksi:

antaa vastaus	→ vastata
asettaa rajoituksia	→ rajoittaa
esittää kysymys, tiedustelu	→ kysyä, tiedustella
olla tietoinen jostakin	→ tietää
saattaa julkisuuteen	→ julkistaa
tapahtua kasvua, muutoksia	→ kasvaa, muuttua
tehdä arvio, ehdotus, päätös	→ arvioida, ehdottaa, päättää
suorittaa rajaus, valinta	→ rajata, valita

Taholta–tiimoilta–toimesta

Karsi turhat passiivi+agentti-rakenteet:

Kansanedustajien taholta esitettiin näkemys.

→ Kansanedustajat esittivät näkemyksen.

Näyte tutkittiin hänen toimestaan. → Hän tutki näytteen.

Aiheen tiimoilta → aiheesta

Karsi tilastokapulaa ja puitekieltä

Vaikka tulkitaan tilastoja ja käppyröitä, tulisi puhua asian muutoksesta eikä käyrän suunnasta. Asia korostuu selkokielellä ilmaistuna.

Aleta, laskea, kasvaa, nousta

Usein on parempi käyttää verbejä *väheta*, *pieneta* ja *lisääntyä* – tai vaihtaa asian kiteyttävään yleiskieleen. Esimerkiksi:

Suomalaisten alkoholin kulutus laski viime vuonna.

→ Suomalaisten alkoholin kulutus väheni viime vuonna.

→ Suomalaiset joivat viime vuonna vähemmän alkoholia kuin ennen.

Alue, ala, aste, sektori, taso

Kolmannen luokka-asteen oppilaat

→ Kolmannen luokan oppilaat

→ Kolmasluokkalaiset

Saastetasoa on pyritty alentamaan.

→ Saastetta on pyritty vähentämään.

Geoinfomatiikan opetuksen alueella

→ Geoinfomatiikan opetuksessa

Työttömyysaste on sama kuin viime vuonna.

→ Työttömiä on yhtä paljon kuin viime vuonna.

Paikallisen aluetason suunnitelmat → Paikalliset suunnitelmat

Tutkimuksen ja opetuksen sektorilla → Tutkimuksessa ja opetuksessa

Kannalta

Asukkaiden kannalta se oli yhdentekevää.

→ Asukkaille/Asukkaista se oli yhdentekevää.

Kohdalla

Kielitaidottomien kohdalla on tapahtunut määrän laskua.

→ Kielitaidottomat ovat vähentyneet.

Tämä pätee Suomen kohdalla.

→ Tämä pätee Suomessa

Hänen kohdallaan se oli vaikeaa. → Hänelle se oli vaikeaa.

Kyse

Tämä on todennäköistä silloin, kun kyse on kansallisten identiteettien kuvauksesta.

→ Tämä on todennäköistä silloin, kun tutkitaan kansallisia identiteettejä.

Merkitä

1990-luku merkitsi työttömyyden lisääntymistä. → 1990-luvulla työttömyys lisääntyi.

Tuloksella on merkitystä siihen. → Tulos vaikuttaa siihen.

Määrä

Miesten tekemiä kartoja oli noin nelinkertainen määrä naisten tekemiin verrattuna.

→ Miesten tekemiä kartoja oli noin nelinkertaisesti naisten tekemiin verrattuna.

→ Miesten tekemiä kartoja oli noin neljä kertaa niin paljon kuin naisten.

Osalta

Tuloksemme vahvistavat, että työläiset ja viljelijät muistuttavat toisiaan tulojen ja työtilanteen osalta.

→ Tuloksemme vahvistavat, että työläisten ja viljelijöiden tulot ja työtilanteet muistuttavat toisiaan.

Ottaen, liittyen

Liittyen tähän havaintoon on vaikea sanoa...

→ Tämän havainnon perusteella on vaikea sanoa...

Huomioon ottaen nämä luvut... → Kun otetaan huomioon nämä luvut... (soveltuvasti)

Puitteissa

Virtasen tutkimuksen puitteissa voidaan sanoa

→ Virtasen tutkimuksen perusteella voidaan sanoa

Pyrkiä

Artikkelissani pyrin esittelemään... → Artikkelissani esittelen...

Suhteen

Haastateltava oli tämän asian suhteen epävarma.

→ Haastateltava oli epävarma tästä asiasta.

Tarkista oikeinkirjoitus, pohdi tyyliä

Oikeinkirjoituksen varmistamisessa on helppointa käyttää Wordin Etsi→Korvaa (Edit → Find → Replace) -komentoa.

Seuraavat sanat kirjoitetaan erikseen:

alunperin	→ alun perin
asiaankuuluva	→ asiaan kuuluva
ennenkaikkea	→ ennen kaikkea
ennenkuin	→ ennen kuin
ennenpitkää	→ ennen pitkää
ensinmainittu	→ ensin mainittu
ikäänkuin	→ ikään kuin
itseasiassa	→ itse asiassa
itsestäänselvä	→ itsestään selvä
jokaikinen	→ joka ikinen
kaikenkaikkiaan	→ kaiken kaikkiaan
lukuunottamatta	→ lukuun ottamatta
läsnäoleva	→ läsnä oleva (mutta: läsnäolo, läsnäolija)
mukaanlukien	→ mukaan lukien
muunmuassa	→ muun muassa
niinkuin	→ niin kuin
niinsanottu	→ niin sanottu
olemassaoleva	→ olemassa oleva
sensijaan	→ sen sijaan
sitäpaitsi	→ sitä paitsi
sitävastoin	→ sitä vastoin
suomenkieli	→ suomen kieli, suomi
suuntaa-antava	→ suuntaa antava
viimeksimainittu	→ viimeksi mainittu
viimekädessä	→ viime kädessä
yhtäkaikki	→ yhtä kaikki
yhtälailla	→ yhtä lailla

Seuraavat sanat kirjoitetaan yhteen:

itsestään selvyys	→ itsestäänselvyys
jompi kumpi	→ jompikumpi, jommankumman
kuta kuinka	→ kutakuinkin
läsnä olo	→ läsnäolo
nimen omaan	→ nimenomaan
nimenomaisesti	→ nimenomaan
päin vastoin	→ päinvastoin
suomen kielinen	→ suomenkielinen

Isot ja pienet kirjaimet

Antiikki	→ antiikki
Euroopan Unioni	→ Euroopan unioni
Ruotsinlaiva	→ ruotsinlaiva
Suomalainen	→ sukunimi (tai muu erisnimi) isolla (Mies Suomalainen)
suomalainen	→ yleisnimi pienellä (suomalainen mies)
Suomi	→ maan nimi isolla
suomi	→ kielen nimi pienellä
Valistus	→ valistus

Tunnettu muistisääntö on: ”Äänestäisitkö kokoomusta, jos sen nimi ei olisi Kansallinen Kokoomus?”

Puuttuvat, ylimääräiset ja väärät kirjaimet

aristotelinen	→ aristoteelinen
Foucaultin	→ Foucault'n
hierarkinen	→ hierarkkinen
ilmottaa	→ ilmoittaa
ilmottautua	→ ilmoittautua
karkoittaa	→ karkottaa
kehoittaa	→ kehottaa
monasti	→ monesti
samaistaa	→ samastaa
sikäli kun	→ sikäli kuin
sitä mukaa kun	→ sitä mukaa kuin
sitä mukaan, kun	→ sitä mukaa kuin
sovellutus	→ sovellus
taasen	→ taas
vähintäin	→ vähintään

Tyyliä ja suosituksia

aina 1800-luvulle saakka	→ 1800-luvulle saakka
aina (parempi)	→ yhä, entistä (parempi)
asti (vuoteen 2000 asti)	→ saakka

1970-luvulta asti/lähtien/alkaen
Johonkin saakka jostakin asti.

edesauttaa	→ edistää
ensinnä(kin)	→ ensiksi(kin)
essee	→ kirjoitus, tutkielma (huomaa esseen erityismerkitys)
huolella	→ huolellisesti
huomioida	→ ottaa huomioon (ovat eri asioita!)
Iso-Britannia	→ Britannia
jatkossa	→ myöhemmin, vastaisuudessa, tuonnempana
johtuen	→ vuoksi, takia, syystä
jonkin/jonkun	→ jonkin ryhmän/jonkun ihmisen
jossain määrin	→ jonkin verran

kaikista nopeimmin	→ kaikkein nopeimmin
kanssaihmiset	→ ihmiset, muut (ihmiset)
keskeinen	→ tärkeä
käytännöllisesti katsoen	→ juuri, miltei, lähes tms.
lista, listata	→ luettelo, luetteloida
määrätty	→ tietty
oleellisesti	→ olennaisesti
olosuhteet	→ olot (Kielitoimiston suositus, joka ei sovellu kaikkialle)
omata	→
osaltaan	→
paremmin(kin)	→ pikemmin(kin)
peräänkuuluttaa	→ vaatia tms.
pääsääntöinen (-sesti)	→ yleensä tms.
samassa tahdissa	→ yhtä aikaa, samanaikaisesti
selkeä	→ selvä
sitaatti	→ lainaus
suhteellisen	→ varsin, melko (suhteellisen → melko suuri)
tarkkaan	→ tarkasti
tarkoituksella	→ tarkoituksellisesti
tavalla	→ oudolla tavalla = oudosti
toimenpiteet	→ toimet (soveltuvasti)
toinen toisiaan	→ toisiaan (He halusivat toinen toisiaan.)
tähtäin, tähtäimellä	→ Lyhyellä aikavälillä
täten	→ siten
USA	→ Yhdysvallat
viimeisten vuosien	→ viime vuosien
välinen suhde	→ suhde (Suunnittelijan ja asukkaan suhde on...)

Huolla nippelit

Lainausmerkit

Terrassa käytetään kaksinkertaisia lainausmerkkejä, paitsi lainauksissa lainausten sisällä. Pitkät suorat lainaukset merkitään tekstiin omana sisennettynä kappaleenaan ilman lainausmerkkejä.

Huomaa, että suomen ja englannin lainausmerkit merkitään eri tavoin. Suomessa ne ovat aina ”oikein päin” eli ” ja ’ (ei “ ja ‘).

Vieraskieliset sanat

Jos vieraskielinen käsite on tarpeen suomenkielisen käsitteen tai yleiskielisen selityksen yhteydessä, merkitse sana kursiiivilla sulkuihin. Englannista tuttuja Isoja Kirjaimia ei käytetä.

Lyhenteet ja numerot

Kaikki tekstiin sijoittuvat lyhenteet kirjoitetaan auki. Esimerkiksi:

m	→ metri
t	→ tonni
mm.	→ muun muassa
ns.	→ niin sanottu
esim.	→ esimerkiksi
%	→ prosenttia
ml.	→ mukaan lukien
jne.	→ ja niin edelleen

Sulkujen sisällä käytetään lyhenteitä, jos ne ovat yleisesti tunnettuja tai lyhenne on purettu aiemmin tekstissä. Lyhenteitä käytetään myös kuvissa ja taulukoissa.

(esim. 15 %)

%-merkki erotetaan sitä edeltävästä luvusta välilyönnillä.

Pääsääntö on, että tekstissä numerot kirjoitetaan auki kymmeneen saakka. Sata, tuhat ja miljoona ovat niin ikään auki kirjoitettavia.

Tuhansia erottaa välilyönti. Englanniksi tuhannet erotetaan toisistaan pilkulla.

Suomeksi 1 250
In English 1,250

Desimaalit erotetaan suomeksi pilkulla, englanniksi pisteellä.

Toistuvat lyhenteet määritellään suomeksi ensimmäisen maininnan yhteydessä ja jatkossa käytettävä lyhenne merkitään sulkuihin tai tekstiin. Esimerkiksi:

Maaailman kauppajärjestö (WTO)
Kansainvälisen maantieteen unionin IGU:n edustaja...

Viivan pituus ja pilkun paikka

Varmista, että yhdysmerkit (lyhyt viiva) ja ajatusviivat (pitkä viiva) erottuvat toisistaan ja että ne noudattavat suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjä. Esimerkiksi ääriarvoja (kuten vuosilukuja ja sivuja) erottaa aina ajatusviiva (pitempi kuin yhdysmerkki). *Terrassa* viivan pituudelle on kaksi vaihtoehtoa.

1920-luvulla (lyhyt viiva, ei välilyöntejä)
15-vuotiaat (lyhyt viiva, ei välilyöntejä)
Vuosina 1985–1990 (ajatusviiva, ei välilyöntejä)
Sivuilla 210–213 (ajatusviiva, ei välilyöntejä)
1980–1990-luvu(i)lla (ajatusviiva, yhdysmerkki, ei välilyöntejä)
1930- ja 1950-luvu(i)lla
Suomen suur- ja tiedemiehet ovat...
Afrikka-tietous

Afrikan tähti -lautapeli (vähintään kaksi sanaa: välilyönti ennen yhdysmerkkiä)
Suomi–Ruotsi-maaottelu

HUOM: Englannissa heittomerkin paikka määrää ”mitä omistetaan”.

1990-luku	1990s
vuoden 1990	1990's
1990-luvun	1990s'

Englannissa käytetyssä et al. (ym.)-ilmaisussa piste seuraa vain jälkimmäistä sanaa.

Yhdenmukaisuus

Valitse tekstiisi yhdenmukaiset päätteet taivutuksessa ja silloin, kun samasta sanasta voi käyttää useampia kirjoitusasuja. Valitse yksi johdonmukainen tapa. Esimerkiksi:

Maa → maiden, maitten
Pitkä → pidempi, pitempi
Uhka → uhan, uhkan
Analyysi → analyysia, analyysiä
Tämän suuntainen tai tämänsuuntainen

Ja/tai → valitse toinen

Välilyönnit

Pistettä, pilkkua, kaksoispistettä ja puolipistettä seuraa aina yksi tyhjä välilyönti, ellei kyse ole desimaaleista tai suhdeluvuista. Varmista Etsi → Korjaa -komennolla, ettei tyhjiä lyöntejä ole useampia.